

- [*Din Eğitimi*] -

DIYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI'NA YANSIYAN ÖRNEKLERLE AİLE İLİŞKİLERİ PROBLEMLERİ*

Salih AYBEY

Dr. Öğretim Üyesi, Bülent Ecevit Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi,
Din Eğitimi Anabilim Dalı
Zonguldak, Türkiye
Assistant Professor, Bülent Ecevit University, Faculty of Theology,
Department of Religious Education
Zonguldak, Turkey
salihaybey@hotmail.com
orcid.org/0000-0002-8361-5793

ÖZET

20. yüzyılda ortaya çıkan ve hayatın tüm yönlerini derinden etkileyen ekonomik, sosyal ve kültürel değişimler toplumun bütün katmanlarını derinden etkilemiş ve hızlı değişimlere yol açmıştır. Bu değişimler neticesinde, toplumumuzda pek çok problemin ortaya çıktığı görülmüş ve toplumsal yaşamın temel kurumlarından olan aile de bu durumdan etkilenmiştir. Toplumsal hayatta meydana gelen bu hızlı değişiklikler, sanayileşme, konformizm ve kentleşme gibi faktörlerin katkısı ile aile içi problemlerin çoğalmasına neden olmuştur. Toplumumuzun temelini teşkil eden aile yapımızdaki bu problemler, aile kurumunun toplumumuzun gündeminde daha fazla yer almasına ve bu alanda politika geliştirilmesine neden olmaktadır. Çalışmamızda, Diyanet İşleri Başkanlığı'na bağlı faaliyet gösteren Aile ve Dini Rehberlik Bürolarına gelen sorular arasından "Aile içi ilişkilerde yaşanan problemler" konulu 344 soru nitel analiz yöntemiyle ele alınarak incelenmiştir. Ele alınan bu sorulardan hareketle aile içi ilişkilerde yaşanan sorunların bir kısmının ailedeki yaşlı bireyler ve bunların bakımına dayalı olduğu, bir kısmının gelin kaynana ilişkilerinden kaynaklandığı bir kısmının ise ekonomik problemlere dayalı olduğu görülmektedir. Çalışma boyunca incelenen sorulardan her başlığa ait birkaç örnek soru verilerek konunun değerlendirilmesi yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Aile, Aile içi Problem, Diyanet İşleri Başkanlığı

* Bu makale, "Aile ve Dini Rehberlik Bürolarına Gelen Soruların Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi (Ege Bölgesi Örneği)" konulu doktora tezinden geliştirilerek hazırlanmıştır.

ABSTRACT

Family Relationship Problems with Samples that Reflected to Presidency of Religious Affairs

The economic, social and cultural changes that emerged in the twentieth century and profoundly affected all aspects of life deeply influenced all layers of society and led to rapid changes. As a result of these changes, many problems were seen in our society and the family, which is one of the basic institutions of social life, was affected by this situation. These rapid changes in social life led to the proliferation of domestic problems with the contribution of factors such as industrialization, conformism and urbanization. These problems, which constitute the basis of our society, cause the family institution to take more place on the agenda of our society and to develop policies in this area. In this study, 344 questions related to "problems in domestic relations" from questions from family and religious guidance offices affiliated to the presidency of Religious Affairs were examined by qualitative analysis method. It is seen that some of the problems experienced in family relations are based on the care of the elderly individuals in the family and some of them are caused by the mother-in-law relations and some of them are based on economic problems. During the study, the subject will be evaluated by asking a few examples of each topic.

Keywords: Family, Domestic Problem, Presidency of Religious Affairs

GİRİŞ

Aile, toplumu oluşturan en küçük birim, toplum yapısının en temel göstergesidir. Önce eşlerle başlayan daha sonra çocuk ve diğer akrabalarla büyüyen aile, toplumu oluşturmaktadır. Toplumda insanın kalbi konumunda olan aile, karşılıksız sevgi ile fedakârlığın ilk ve en yoğun hissedildiği, bilgi ve görgünün, örf ve adetlerin yakın biçimde öğrenildiği, milli, manevi ve ahlaki değerlerin aktarılarak kodlandığı, toplumda önemli bir değere sahip olan sevgi, saygı ve hoşgörü gibi temel tutumların yerleştirildiği önemli bir kurumdur. Bu nedenle aile ile ilgili araştırmalar yapmak ve aile sorunlarına çözüm aramak sağlıklı bir toplumsal oluşum için kaçınılmazdır.

Dünyada siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel alanlarda yaşanan hızlı değişimlere rağmen, toplumsal yaşamın en temel kurumu olan aile, önemini varlığını sürdürmeye devam etmektedir. Hem köklü bir gelenekten hem de onu İslam ile buluşturan deneyimlerden beslenmekte olan ülkemiz ailesi de dünyadaki gelişmelere paralel olarak ciddi sorunlar yaşamaktadır. Modern-

leşmenin etkisi doğrultusunda evlenmelerin azaldığı, boşanmaların arttığı, evlenme yaşının yükseldiği bir toplumsal yapıya doğru hızla ilerliyoruz. Bu sonuçlar ailemizi ciddi şekilde tehdit etmektedir. Diğer taraftan her geçen gün biraz daha kendisini hissettiren dini, manevi ve ahlaki hassasiyetin zayıflamasıyla aile içi şiddet, aile içi iletişimsizlik, aldatma, manevi değerlerin azalması, genç-ebeveyn ilişkilerinde uçurum, huzursuzluk ve bunların beraberinde getirdiği ruhsal problemlerde de artış göstermektedir.¹ Bu nedenle toplumun temeli ve çekirdeği olarak kabul edilen ailenin değerlerindeki zayıflama, geçmişe nazaran daha belirgin hale gelmiştir. Bütün bunlar, aile kurumunun sorun çözme yeteneğini her geçen gün kaybetmekte olduğuna ve bireylerin kimlik bunalımının, yalnızlaşma ve yoksullaşmanın, çatışma ve kavga kültürünün nesnesi haline geldiğine işaret etmektedir. İşte belirtilen bu durumlar aile konusunun toplumumuzun gündeminde giderek daha fazla yer almasına ve bu alanda politika geliştirilmesine neden olmaktadır.²

Dini değerlere önem verilen Türk toplumunda, aile bütünlüğünün ve huzurun sağlanmasında dinin ayrı bir rolü vardır.³ Çünkü dinden gelen aile ve ailenin korunmasına ilişkin mesajlar, İslam dininin en önemli öğretileri arasında yer almaktadır. İslam dini, aile konusunda bilgiye dayalı, sosyal muhtevalı ve ahlak merkezli bir dindarlık modelinin temel referanslarını Kur'an-ı Kerim ve Hz. Peygamberin örnek uygulamalarında göstermiştir. Her çağda inanırlarınca yeniden sorgulanması gereken bu öğretilerin nihai hedefi, insanlığın ortak huzurunu temin etmektir.⁴ Bu düşünceden hareketle, aile kurumunu ayakta tutmak, aile içi çatışmalara engel olmak ve insanların dine dayalı problemlerinde dini danışma ve rehberlik hizmeti yaparak manevi destek misyonunu yerine getirmek maksadıyla Diyanet İşleri Başkanlığı bu doğrultuda "sosyal içerikli din hizmetleri" projesi adı altında aile kurumunu güçlendirmeye yönelik müftülükler bünyesinde Aile ve Dini Rehberlik Büroları kurmuştur.

Bu bağlamda 2003-2011 yılları arasında Ege Bölgesinde bulunan illerin Aile ve Dini Rehberlik Bürolarına gelen aile içi ilişkilere dayalı 344 soru NVİ-VO8 nitel araştırma yöntemi kullanılarak beş başlık altında analiz edilerek değerlendirilmiştir.

- 1 Necdet Subaşı, "Toplumsal Değişme, Aile ve Yeni Risk Alanları", *Çağımızda Sosyal Değişme ve İslam Sempozyumu 24-26 Mayıs 2002* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2002), 4.
- 2 Salih Aybey, "Aile İçi İletişim Problemlerinde Dini Danışmanlığın Önemi (Diyanet İşleri Başkanlığı Örneği)", *Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 4/1 (Haziran, 2017): 19-34.
- 3 Recep Kaymakcan, "Dini Danışma ve Rehberlik Alanı olarak Aile İrşat ve Rehberlik Büroları", 3. Erişim: 23.03.2017, www.ilitamport.sakarya.edu.tr
- 4 Nursen Güney, "Aile Büroları", *IV. Din Şurası, III. Komisyon Tebliğleri* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2009), 11.

1. AİLEDE EKONOMİK PROBLEMLER

Aile içi ilişkilerde çatışmalara yol açan en önemli nedenlerden birisi ekonomik problemler olarak karşımıza çıkmaktadır. Aile içi problemlerin %15.19'unun (n=96) ekonomik problemlere dayandığı görülmektedir. Birbirine bağlı olarak ortaya çıkan ekonomik sorunlar, aile birliğinin önündeki en önemli engeller arasındadır.

Ailede ekonomik problemlere dayalı olarak gelişen sorulara baktığımızda, bu konuda pek çok problem alanı bulunduğunu görmekteyiz. Bu problem alanlarından biri, ekonomik anlamda "para" ve "paranın tasarrufu" dur. Öyle ki bazı ailelerde çalışan kadınların bankamatik kartları dahi eşlerinin elinde veya tasarrufunda bulunmaktadır. Erkeğin kadını paradan uzak tutan bu davranma biçimini, toplum hayatında geleneksel tavır alışların her şeye rağmen varlığını sürdürmekte olduğu şeklinde değerlendirebiliriz.⁵ Çalışmayan kadının parayla ilişkisinin ise, tamamen sorunlu olduğu, yine gelen sorularda kendini çok net ortaya koymaktadır.

Ekranlarda gösterime giren film ve dizilerin büyük çoğunluğunda, aşırı konfor ve tüketicilik göze çarpmaktadır. Oyuncuların parayı nasıl kazandıklarından ziyade, nasıl harcadıkları, nasıl zevk ve eğlence peşinde koştukları ekrana getirilmektedir. Aynı şekilde reklam edilen hemen her ürün, mutluluğa ulaşmak için zorunlu olarak sahip olunması gereken bir araç imajıyla sunulmaktadır.⁶ Doğal olarak sürekli aynı sahnelerle karşı karşıya gelen aile üyeleri mutluluk arayışlarında, çoğu zaman maddi imkânlarıyla uyuşmayan bir konfor özentişi içine düşebilmektedir. Ailelerde bu gibi hadiselerden dolayı yaşanan olumsuzluklar bürolara gelen sorularda ortaya çıkmaktadır.

Eşim evde bizlere para bırakmıyor. Sürekli istemek de benim zoruma gidiyor. Benim ve çocuğumun da kendimize göre ihtiyaçlarımız oluyor. Ama eşim bunlara duysuz. Şunu alsak iyi olur desem 'ne gerek var' deyip geçiyor. Biraz daha ısrar edince kavga başlıyor, bağırıp çağırıyor. "Ben ne alırsam onunla yetinmesini bil" diyor. Huzursuzluğumuz diz boyu. Ne yapmam lazım?"

Diğer taraftan ailede yaşanan ekonomik problemlerden biri de ihtiyaçların belirlenmesi, yapılacak harcamaların yeri, miktarı ve konusudur. Evin mutfak ihtiyacı veya önemli günlerde -doğum, evlilik, vs. gibi- âdet üzere verilmesi gereken hediyeler konusunda, eşler arası farklı algılayış ve davranma biçimleri bulunmaktadır. Özellikle çalışmayan hanımlar bu gibi sorunları daha yoğun yaşamaktadır. Hanımların belirtilen durumda bulduğu çözüm ise genellikle eşin cebinden para almak veya mutfak için verilen miktarı ih-

5 Nevin Meriç, *Fetva Sorularında Değişen Kadın Yaşamı* (İstanbul: Elest Yayınları, 2004), 96-97.

6 Meriç, *Fetva Sorularında Değişen Kadın Yaşamı*, 111.

7 Aile ve Dini Rehberlik Bürosu Kişisel Karteks, No: 590, İzmir, Mayıs, 2003.

tiyaçlardan kısarak biriktirmek şeklinde olmaktadır.⁸ Hanımlar yaptıkları bu yanlış davranışlarını; 'erkeklerin kadınların harcamalarına akıllarının ermediği, hediyeleşmeden, çocukların ihtiyaçlarından anlamadıkları ve sosyal hayatlarını ancak bu şekilde idame ettirdikleri' şeklinde gerekçelendirmektedir. Bu durumda kadın çaresizlik ve eziklik içinde kendine yardımcı olacak birimleri arama ihtiyacı duymaktadır. Aile ve Dini Rehberlik Bürolarına bu konuda gelen soru örnekleri oldukça fazladır.

*Annemi babamın cebinden para alırken gördüm. Neden böyle yaptığını sorduğumda, 'babanın akli bizim ihtiyaçlarımızı anlamaya yetmez' diyor. Bu doğru mu?*⁹

Bu tür örnekleri çoğaltmak mümkündür. Ancak her ne kadar eşler arası yaşanan bu sıkıntılarının nedeni ekonomi olsa da asıl neden, kocanın cimriliği ve düşüncesizliğidir. Bunu aşmak isteyen kadınların, erkeğin cebinden para almak şeklinde geliştirdiği çözüm, insanın kendi benliğini ezen, rencide eden ilkel bir davranma biçimidir. Bunun farkında olan kadınların sürekli acı çektiğine, çaresizlik içerisinde bürolardaki görevlilerden yardım istediği görülmektedir.

Bütün bu problemlerin çözüm yolu, eşlerin karşılıklı oturup konuşarak duygularını birbirleriyle paylaşmalarıdır. Evlilikte parayı olumlu duyguların yani sevginin sağlıklı bir dışı vurumu olarak kullanmak elimizdedir. Parayı ailemizin mutluluğu için dengeli harcamak, ortaklaşa yaşantımızı daha fazla güzelleştirmek ve rahatlatmak için kullanmak gerekir. Önemli olan eşler arasındaki saygı, sevgi, güven ve anlayıştır. Bu olgulara sahip bir yuva, sağlam temellere dayanacaktır.

Ekonomik problemlerin ailelerde ortaya çıkardığı sarsıntı, ancak beraber el ele verilince halledilebilecek olmasına karşın bazen eşlerden birisi kolay olanı tercih ederek ailesini terk edebilmektedir. Nitekim bürolara gelen sorularda bu gibi durumların yaşandığı açığa çıkmaktadır.

*Biz çok fakir bir aileydik ama yine de geçinip gidiyorduk. Fakat bir hafta önce eşim, beni ve 2 çocuğumu borç içinde bırakarak bizi terk etti. Son zamanlarda bana, ben size bakamıyorum, başımı alıp gideceğim diyordu. Ben de bana ve çocuklara acımasını söylüyordum, böyle bir şey yapmaması için yalvarıyordum. Sonunda bunu da yaptı bize. Şimdi ben bu çocuklarla ne yapabilirim, derdimi kim anlar, bana kim yardım eder?*¹⁰

Görüldüğü üzere, günümüz ailelerinde yaşanan geçimsizliklerin bir kısmı ailede yaşanan ekonomik problemlere dayandırılmaktadır. Yapılan araştırmalar, evlilik uyumunda gelirin miktarı ile idaresi konusunda eşlerin fikir birliğine varmaları ve ortak bir anlayış oluşturmaları, evlilik uyum puan

8 Meriç, *Fetva Sorularında Değişen Kadın Yaşamı*, 104.

9 Aile ve Dini Rehberlik Bürosu Kişisel Karteks, No: 04, Afyonkarahisar, Temmuz, 2010.

10 Aile ve Dini Rehberlik Bürosu Kişisel Karteks, No: 1418, İzmir, Kasım, 2009.

ortalamalarını artırdığını ortaya çıkarmıştır. Ayrıca kadının eve harcanan paranın idaresine katılımının olduğu, kararlarda büyük oranda yer aldığı ailelerde, eşlerin daha iyi ilişki kurdukları ve mutluluk düzeylerinin arttığı belirlenmiştir.¹¹

2. AİLEDE TOPLUMSAL KALIP YARGILAR

Aile içi problemlere sebep olan konulardan biri de % 12.66 ile (n=80) toplumsal kalıp yargıdır.

Her toplumda “kadına özgü” ve “erkeğe özgü” diye tanımlanan kalıp yargılar vardır. Bu yargıların en önemli özelliği, erkekler ile kadınların benlik kavramını ve kendilerini algılama tarzını belirlemesi ve etkilemesidir.¹² Toplum, çocukları kız ve erkek olarak işaretler ve kültürün beklentisi olan rolleri öğretir. İnsanlar, cinsler ya da gruplar hakkında kalıp yargılar geliştirme eğilimindedir ve cinsiyet ayrımı hakkında da güçlü kalıp yargılar vardır.¹³ Bu anlamda ülkemizdeki geleneksel-modern tavır alışların aile içi ilişkilerde gerginliklerin yaşanmasına neden olduğunu söyleyebiliriz. Bürolara gelen sorularda bu durum şu şekilde açığa çıkmaktadır:

Eşimle ikimizde çalışıyoruz. O işten gelince oturuyor gazetesini okuyor, ben ise mutfağa giriyorum. İş haricinde bütün vaktimi evin işleri alıyor. 4 senedir evliyiz artık iş yapmakta zorlanıyorum. Yardımcı tutmak istiyorum ama para gidecek diye eşim izin vermiyor. Kadın dediğin evin işlerini kendisi yapar diyor.¹⁴ Ondan habersiz bir yardımcı tutsam dinen sakıncalı mı?¹⁵

Eşim de ben de üniversite mezunuyuz. İşimiz de maddi durumumuz da iyi. Otuz küsur yaşındayım. Bir buçuk yaşında bir oğlum var. Ama bir türlü eşimle anlaşamıyoruz. Eşim bana göre çok anlayışsız. Evde hep “sen yap, ben yap” mücadelesi veriyoruz. Aile terapistine gittik, bir süre ayrı yaşadık. Hiçbir olumlu sonuç alamadık. Siz ne tavsiye edersiniz?¹⁶

Sorularda görüldüğü üzere genelde çalışan kadının en önemli problemi, ev içindeki işlere yeteri kadar zaman kalmaması ve değişen şartlar gereği

- 11 Arzu R. Şener - Günseli Terzioğlu, *Ailede Eşler Arası Uyuma Etki Eden Faktörlerin Araştırılması* (Ankara: BAAK, 2002), 132-158.
- 12 Meriç, *Fetva Sorularında Değişen Kadın Yaşamı*, 67.
- 13 Bülent Özkan-Ayşe Eda Gündoğdu, “Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Türkçede Atasözleri ve Deyimler”, *Mersin Eğitim Fakültesi Dergisi* 6/1 (Haziran, 2010); erişim: 21.03.2013, <http://efd.mersin.edu.tr>.
- 14 Yapılan aile içi tutum araştırmasında öğrenim durumu ile kadından beklenen görevler arasında yüksek korelasyon bulunmuştur. Ev işlerini kadının birinci görevi sayan ilkokul mezununun oranı %80.83 iken, lise mezunlarında bu oran %58.30’a, üniversite mezunlarında ise %42.52’ye düşmektedir. Cinsiyete ait belirlemede ise, ev işlerini kadınların görevi sayan kadınların oranı %69.46 iken, erkeklerde bu oran 76.29’a çıkmaktadır. Üniversite mezunu kadınlarda ise bu oran %25.55’e kadar düşmektedir. Beylü Dikeçligil, *Metropolde kariyer meslekleri ve aile yapısı temelinde yaşama tarzları* (Ankara: BAAK, 1998), 72.
- 15 Aile ve Dini Rehberlik Bürosu Kişisel Karteks, No: 2100, Manisa, Ekim, 2009.
- 16 Aile ve Dini Rehberlik Bürosu Kişisel Karteks, No: 634, İzmir, Ocak, 2004.

bu işlere ait rol dağılımının da yeniden belirlenmesi gerektiğidir. Diğer bir ifadeyle, evdeki işlerin nasıl paylaşılacağıdır. Toplumsal kalıp yargıların günümüzde de devam eden erkekten yana duruşu, çalışan kadının ev işleri konusunda ciddi sorunlar yaşamasına neden olmaktadır. Oysaki erkeğin evdeki işlere yardımcı olması, ailenin huzuru ve devamını sağlayan en önemli faktörlerden biri olarak kabul edilmektedir. Araştırmalarda ev ile ilgili işlerde eşlerinden yardım alan kadınların daha mutlu olduğu ortaya çıkmıştır.¹⁷ Ancak toplumsal yapının henüz tam manasıyla bu gibi durumlara imkân vermemektedir.

Özellikle ev işlerinin paylaşımındaki belirleyici faktörün cinsiyete ilişkin toplumsal kalıp yargılar olduğu görülmektedir. Her ne kadar modern toplumda ailenin küçülmesi ve kadının çalışma hayatına girmesi onun sosyal rol ve statüsünde bazı değişmelere neden olmuş, paylaşımına dayanan ilişkiler aile de görülmeye başlamıştır. Ancak toplumda şekillenen geleneksel cinsiyet rolleri ile kurumsal eğitimin değiştirdiği ve yeniden belirlediği toplumsal cinsiyet rolleri arasındaki çatışma, aile içinde gerginliklerin yaşanmasına neden olabilmektedir. Nitekim Mc. Grath'a göre, geleneksel kadın ve erkek rollerindeki değişim ve gelişmeler, özellikle erkeklerde derin kaygılar yaratmakta ve bu duygu geri teperek, kadınların kültürel olarak cezalandırılmasına bile yol açmaktadır. Birçok erkek kadınlara sessizce veya fiilen duygusal, ekonomik, hatta fiziksel baskı uygulayarak, onun bireysel alana sahip çıktığını üstünlüğünü devam ettirdiğini, bilinçaltında yaşamaktadır.¹⁸ Bürolara gelen sorularda bu durum şu şekilde ortaya çıkmaktadır:

*Eşimle üniversitede tanıştık. Ailem istemediği halde evlendik hem de kaçarak. 6 senelik evliyiz. Eşimin mesleği gereği çok boş zamanı var. Bu zamanı bana engel olmak ve benim sosyal hayatımı engelleyerek geçiriyor. Benim çalışmamı da istemiyor. Evde olsun çalışayım diyorum ama ona da izin vermiyor. Arkadaşlarla iletişime engel oluyor... Ne yapacağımı şaşırđım, bana yardım eder misiniz? Bu hayatı nasıl değiştirebilirim?*¹⁹

Aile ve Dini Rehberlik bürolarına gelen ve yukarıda örnekleri verilen sorular incelendiğinde, aile içi ilişkilerde toplumsal kalıp yargılara dayalı problemlerin var olduğu görülmektedir. Araştırmalar toplumsal değişim çerçevesinde ortaya çıkan yeni davranış standartları ne olursa olsun, kişilerin kendileriyle ilgili cinsiyetleri açısından yapılan geleneksel tanımlamaların, kuşaklar arasında devam ettiğini ortaya koymuştur.²⁰ Bu anlamda ülkemiz

17 Meriç, *Fetva Sorularında Değişen Kadın Yaşamı*, 110; Şener- Terzioğlu, *Ailede Eşler Arası Uyuma Etki Eden Faktörlerin Araştırılması*, 145-146.

18 Leyla Navaro, *İki Boy Ufak Pabuç* (İstanbul: Remzi Yayınları, 2002), 113.

19 Aile ve Dini Rehberlik Bürosu Kişisel Karteks, No: 1810, İzmir, Temmuz, 2011.

20 Deniz Kandiyoti, "Kadınlarda Psiko-Sosyal Değişim, Kuşaklar Arasında Bir Karşılaştırma", *Türk Toplumunda Kadın*, haz. Nermin Abadan Unat (İstanbul: Ekin Yayınları, 1982), 320.

toplum hayatında, ailedeki geleneksel-kültürel kodlarla, bireysel kimlik üzerinden yaşam tarzı oluşturmaya yönelik modern tavır alışların, karşılıklı ilişki biçimlerinde ve gerginliklere ortam hazırladığını söyleyebiliriz.

3. AİLEDE YAŞLI BİREYLER VE YAŞLILARIN BAKIMI

Aile başlığı altında % 9.81 ile (n=62) üçüncü sırada yer alan sorun ailedeki yaşlı bireyler ve onların bakımı ile ilgilidir.

Yaşlılık, hayatla ilgili kayıpların ve çöküşün görüldüğü bir dönem olup yaşamın diğer evreleri gibi doğal ve kaçınılmaz bir olgudur. Yaşlanan insanlar fiziksel ve ruhsal yönden geriler ve başkalarının yardımına muhtaç hale gelebilir.²¹ Günümüz aile yapısında bazı önemli değişimler yaşanmaktadır. Bu değişimlerden biri, geleneksel yapıda büyüklerin de dâhil olduğu aile hayatının terk edilmesidir. Yaşadığımız geçiş sürecinin en kırılgan noktalarından biri olan, yakın ilişkilerdeki değişim ve buradan yola çıkarak gerçekleştirilen yaşam tarzına ait durumlar, ülke insanımızı en çok da aileleri etkilemektedir.²²

Bugün bireysel temeller üzerine oturtulmaya çalışılan modern aile, büyüklerle birlikte bir yaşam tarzına mesafeli durmaktadır. Aynı konutta aile büyükleriyle birlikte oturmak, aile üyelerinin psikolojilerini olumsuz etkilemekte, karşılıklı ilişkilerde yıpranma ve bozulmalara neden olabilmektedir. Evin hanımının, evde oluşturmak istediği kendine özgü düzeni bir türlü oluşturamaması, problemlerin temelinde yer almakta ve aileyi ciddi şekilde etkilemektedir. Bu gibi durumlarda evin erkeğinin de zor durumda kaldığı görülmektedir. Nitekim danışmaya gelen çiftlerin görevlinin yanında bile yaptıkları tartışmalar bu görüşümüzü destekleyen örneklerden sadece biridir. *“Sen onların (anne-baba) sözünden çıkmazsın. Benim evde konumum ne zaten?”*²³ Ailesinde, büyükleri ve hanımı arasında kalan erkek, saygı/ahlak gerekçeyle genelde hanımını yalnız bırakmakta, çözüm konusunda eşine yardımcı olamamaktadır.²⁴ Nitekim bürolara gelen, aile ilişkileriyle ilgili problemlerin önemli bir kısmında bu boyut açığa çıkmaktadır.

*Ben 5 senedir evliyim kaynana ile beraber yaşıyorum, her şeye karışıyor, her şeyi en iyi o biliyor, en iyi o yapıyor sanki. Evin işini yapan ben yorulan o, anlamıyorum ne yapmalıyım ayrı eve çıkmak istiyorum ama hayattan hiç istediğim olmadı ki bu olsa. Eşimi ikna edemiyorum. Herhalde son çare kaldı o da boşanmak. Siz ne tavsiye edersiniz?*²⁵

21 Fatma Arpacı, Farklı Boyutlarıyla Yaşlılık (Ankara: Türkiye İşçi Emeklileri Derneği, 2005): 6. Erişim: 23.09.2013) http://www.tied.org.tr/tied_kitaplar/yaşlılık.pdf

22 Meriç, *Fetva Sorularında Değişen Kadın Yaşamı*, 53.

23 Bu sorunun başka bir yönü de uzun süre büyüklerle yaşadktan sonra kendilerine ayrı ev kuranların yalnız kaldıklarında da ilişkilerini sürdürmemeleri şeklinde tezahür etmektedir. Haluk Özbay, “Evlilik Kurumunda Kadın Erkek İlişkileri”, *I. Ulusal Aile Hizmetleri Sempozyumu*, 9-11 Mayıs 2011, (Ankara: BAAK, 2002), 21.

24 Meriç, *Fetva Sorularında Değişen Kadın Yaşamı*, 121.

25 Aile ve Dini Rehberlik Bürosu Kişisel Karteks, No: 501, Denizli, Nisan, 2010.

Kışın kayınvalidemi davet ettik. "Soba yakmayın, gelin kaloriferli evde oturun" diye. Ama ne kadar yanlış yaptığımı şimdi anlıyorum. Kayınvalidem evimde karıştırmadık yer bırakmadı. Her şeye karışıyor. Çocukları, kocamı yanlış etkiliyor. Onlarla olan ilişkilerimin bozulmasına sebep oluyor. Bütün ev düzenim ve sınırlarım bozuldu. İlaç almaya başladım, bu duruma ne kadar dayanırım bilmiyorum, onları göndersem günah mı?²⁶

Aile büyüklerinin çocuklarıyla birlikte veya yakın oturma isteklerini, sadece geleneksel düzene ait bir düşünce olarak değerlendirmek doğru değildir. Nitekim ülkemizde yapılan bir araştırmada; yaşlıların %11,5'inin yalnız, %17'sinin eşiyile, %21,2'sinin de çocuklarıyla birlikte oturduğu tespit edilmiştir. Bu yaşlıların %48,6'sının geçinmek için gelirleri de bulunmaktadır.²⁷ Buna göre ekonomik anlamda çocuklarına bağımlı olmayan büyüklerin önemli bir kısmı, psiko-sosyal bir hayatın tezahürü gereği birlikte yaşamayı talep etmektedirler, diyebiliriz.

Büyüklerle birlikte oturan ailelerde ortaya çıkan en önemli problemlerden biri de, ihtiyarlama, hastalanma gibi durumlarda fiziksel bakımı üstlenmek zorunda kalmaktır. Bu konuda gerek kardeşler arasında gerekse eşler arasında ciddi problemler yaşanmaktadır. Özellikle kardeşlerin büyüklere bakmaktan kaçındığı ve bir kişinin bakımı üstlendiği durumlarda, zamanla sorumluluğu alan kişi ve ailesinde ciddi bunalımlar gözlenebilmektedir. Bu sorun, farklı ailelerde farklı şekillerde ortaya çıkmaktadır. Felçli büyüklerin fiziksel bakımlarının, ilgilenen kişinin abdestini bozup bozmaması ve psikolojik olarak aşırı yıpranma, bahsedilen problemlerden belli başlılarıdır. Çoğu durumlarda doktor teşhisiyle depresyon tanısı konulan, ancak hastalık geçirdiğinin bile farkına varmayan hanımlarla karşılaşmaktadır. Bürolara gelen soruların önemli bir kısmını bu hususların oluşturması, ailede sebep olduğu olumsuzluklar ve gerginlikler itibarıyla önemle üzerinde durulması gereken problem alanı olduğunu düşündürmektedir.

Uzun süredir yatalak olan kayınpederime bakıyorum. Kayınvalidem de var, o da yaşlı bakıma muhtaç. Başka çocukları da var ama bakmıyorlar. Tamamen bakımı bana kaldı. Çok sıkılıyorum, başka hiçbir hayatım kalmadı. Üstelik kayınvalidem de anlayışlı değil. Sürekli benim hareketlerimi gözetliyor. Küçük bir hata görünce söylemediğini bırakmıyor. Sınırlarım bozuldu. Sizi arayayım dedim. Kocam da annesi olduğu için bir şey diyemiyor. Kendimi hiç iyi hissetmiyorum ama evin ve çocukların da bana ihtiyacı var. Bana ne tavsiye edersiniz?²⁸

Toplum Kur'an ve sünnet gibi iki temel değerlerinden uzaklaştıkça hayatın her alanında ciddi problemlerin ortaya çıktığı görülmektedir. Bu problemlerden biri de ailede bulunan anne-baba ve yaşlıların bakımı ve onların

26 Aile ve Dini Rehberlik Bürosu Kişisel Karteks, No: 1893, Kütahya, Haziran, 2009.

27 Nevin Şanlier-Suna Baykan, "Yaşlıların Evde Bakımları", *1. Ulusal Aile Hizmetleri Sempozyumu*, 9-11 Mayıs 2011, (Ankara: BAAK2-+9105963+, 2002), 338.

28 Aile ve Dini Rehberlik Bürosu Kişisel Karteks, No: 2185, Manisa, Eylül, 2010.

hizmetleridir. Ayet (İsrâ, 17/23; Lokman, 31/14) ve hadislerde²⁹ açıkça görüldüğü gibi İslam dini anne-baba ve yaşlılara hizmet etmeyi, ihtiyaçlarını karşılamayı önemle vurgulamışken, bürolara gelen sorulardan hareketle günümüzde anne-baba ve yaşlılara bakmak, onlara hizmet etmek genel olarak bir yük olarak görülmemekte olduğunu ve yaşlıların hak ettikleri değeri göremedikleri söylenebilir.

Büyüklerin fiziksel bakımlarında aile yakınları için gerginlik alanı olan konulardan birisi de yapılanlardan ibadetlerin etkilenmesidir. Nitekim bu konuda bürolara gelen soruların bir kısmı, yaşlı kimsenin fiziksel bakımının yani mahrem yerlerinin temizliğinin, onu yapan kişinin gusül abdestine etkisi hakkındadır.

*Kayınpederim felç oldu. Ona ben bakıyorum, temizliğini yapıyorum. Başka kimse yok. Her temizlik sonrası gusül abdesti almam gerekir diye namaz kılmayı da bırakmak zorunda kaldım. Her temizlik sonrası gusül abdesti almam gerekir mi?*³⁰

Görüldüğü üzere, gerek aile büyükleriyle aynı evi paylaşmak gerekse yaşlıların bakımı gibi konular, aile içinde ciddi problemlere sebep olmaktadır. Ancak, iletişim kavramı aile içinde etkin şekilde kullanılabilirse bu sorunlar kolaylıkla çözüme ulaşacaktır. Ayrıca anne-babaya iyi davranma konusunda gerekli dinin ilkelerini benimseyen kişilerin ailelerinde, bu konuda bir sıkıntının olmayacağı veya daha az olacağı kanaatindeyiz.

4. AİLE İÇİ İLİŞKİLERİNDE YAŞANAN SORUNLAR VE DEPRESYON

Aile ve Dini Rehberlik Bürolarına çok farklı konularda soru ve sorunların geldiği görülmektedir. Bu konulardan biri de aile içi ilişkilerde yaşanan sorunlar ve depresyon halidir. Aile başlığı altında değerlendirilen bu tür sorunların oranı % 9.02 ile (n=57) dördüncü sıradadır.

İnsanlar günlük hayatta, kendi içlerinde çözemedikleri sorunlarını genellikle dolaylı yollardan açığa çıkarmaktadır. Özellikle evinden dışarı fazla açılmayan kadınlar, karşılıklı ilişkilerde yaşanan gerginliklere ait duygu ve düşüncelerini gizlemekte, tepkilerini manevi/ruhi yapılarında biriktirmektedir. Belli bir bekleme süresi sonrasında yaşanan davranış değişiklikleri veya fiziksel tepkiler ise ruhsal ya da psikosomatik hastalıklar şeklinde olmaktadır.³¹

Depresyon³² ve aile sorunları genellikle birbiri ile yakından ilgilidir. Depresyonda olan kadınların büyük bir kısmının şikâyetleri araştırıldığında, alt-

29 Tirmizi, *Birr*, 3; Buhâri, *Edep*, 2.

30 Aile ve Dini Rehberlik Bürosu Kişisel Karteks, No: 350, Aydın, Şubat, 2011.

31 Meriç, *Fetva Sorularında Değişen Kadın Yaşamı*, 106.

32 Depresyon: Duygusal, zihinsel, davranışsal ve bedensel bazı belirtilerle kendisini gösteren bir durumdur. En dikkat çekici belirtisi çökkün ruh hali ile ilgi ve zevk almada belirgin azalmadır. Depresyondaki kişi duygusal açıdan mutsuz, karamsar ve ümitsizdir. Eskiden severek yaptığı işler bile artık zevk vermez olur. Kişi kendini hüznü ve yalnız hisseder. Kendisine ve çevresine ilgisi azalır. Yoğun suçluluk duyguları olabilir. Yusuf Alpler, *Bütün Yönleriyle Depresyon* (İstanbul: Özgür Yayınları, 2013), 44.

ta yatan etkenlerin evliliklerinde yaşadığı sorunlar olduğu görülmektedir. Zayıf iletişim, kararsızlık, cinsel sorunlar, uyumsuzluk... vs. gibi işlev bozuklukları depresif kadınların aile içinde yaşadığı sıkıntılardır.³³ Depresyona götüren pek çok sebep olmakla birlikte, ailelerdeki yakın ilişkilerdeki mesafe ve değersizleşme depresyonun en önemli nedenleri arasındadır.³⁴

Depresyon halindeki kadınların günlük yaşamlarında tek bir davranışa yönelerek problemlerini dışa yansıttıkları görülmektedir. Temizlik hastası olan fakat bunu "ben titiz bir kadınam" diye yansıtan kadınların azımsanmayacak oranda oldukları sorular incelediğinde anlaşılmaktadır. Abdestin kişi hayatına getirdiği anlam, -maddi ve manevi temizliği sağlaması- kadının tüm problemlerinden arınma isteğiyle örtüşerek, onu ibadet boyutunda sorunlu hale getirdiğini söyleyebiliriz.³⁵ Bürolara gelen sorularda konu şu şekilde örneklendirilebilir:

*Gusül abdesti kaç dakikada alınır. Saatlerce banyodan çıkamıyorum. Her gün abdest alıyorum. Kendimi bir türlü temizlenmiş hissetmiyorum. Banyoda çok durmaktan hasta oldum... Neden böyle bir çıkmaza girdiğimi bir türlü anlamıyorum. Hâl-buki üniversite mezunu, akıllı bir kadınam. Bana yardım eder misiniz? Banyodan daha erken nasıl çıkabilirim?*³⁶

Ailede yaşanan bu gibi problemlerden çocuklar da etkilenmektedir. Genetik ve sosyal faktörlerin etkisiyle çocuklar zaman içinde bazı konularda ailelerine benzemektedir.³⁷ Kaygı, endişe ve depresyonun temelinde, çocukluktaki ruhsal baskılar bulunmaktadır.³⁸ Bürolara bu konuda gelen sorularda da benzer durumlarla karşılaşılmıştır:

*Annem temiz bir kadındı, ben de çok temiz bir hanımım. Artık o bile bana kızıyor ama kendime engel olamıyorum. Bu tepkileri anlayamıyorum. Temiz olmak suç mu, neden herkes bana kızıyor. Eve dışarıdan gelen her şeyi yıkarım. Çocuklar bakkala bile gitseler geldiklerinde kıyafetlerini çıkarırım. Beyim her akşam, üstünü değiştirmeden odaya giremez. Komşular gelip gittikten sonra her şeyi silkelere, siler ve yıkarım. Çocuklar sokağa çıkamaz oldular. "Bana çamaşır çıkacak" diye çıkmıyorlarmış. Bu durum artık ailemde sorunlar yaşamamıza sebep olmaya başladı. 8 senelik evliyim eşimin benden bıkaçağını düşünmeye başladım. Birlikte hiçbir yere çıkamıyoruz. Oraların temizliği nasıldır diye... Benim yaptıklarım yanlış mı, insan temiz olması gerekmez mi, bana bir çıkış yolu gösterebilir misiniz?*³⁹

33 Işıl Bulut, *Ruh Sağlığının Aile İşlevine Etkisi* (Ankara: Başbakanlık Sosyal Hizmetler Yayınları, 1993), 17.

34 Şener - Terzioğlu, *Ailede Eşler Arası Uyuma Etki Eden Faktörlerin Araştırılması*, 10-11.

35 Meriç, *Fetva Sorularında Değişen Kadın Yaşamı*, 107.

36 Aile ve Dini Rehberlik Bürosu Kişisel Karteks, No: 1270, İzmir, Ağustos, 2007.

37 Meriç, *Fetva Sorularında Değişen Kadın Yaşamı*, 108.

38 Aytekin Bulut, *Din Eğitiminde Rehberlik ve Psikolojik Danışma* (Ankara: DİB Yayınları, 2002), 18.

39 Meriç, *Fetva Sorularında Değişen Kadın Yaşamı*, 106-107.

Diğer taraftan toplumsal alanda yaşanan değişimler sonucunda kadınlar, kendilerine yüklenen yeni roller ile aile içi ilişkilerde oluşturulan öğrenilmiş kadınlık rolleri arasında çatışma yaşanmaktadır. Ancak psiko-sosyal sansür nedeniyle, tam anlamıyla dile getirilemeyen bu gibi sorunların çözümü, kolay kolay bulunamamaktadır. Dini davranma biçimlerindeki kaygılar, aşırılıklar psikiyatriye ait bir problemin varlığına işaret etmektedir, diyebiliriz. Bununla birlikte kişiler, yaşadıkları durumları “vesvese” olarak tanımladıklarından, psikiyatrik yardıma pek de yanaşmamaktadır. Hatta psikiyatrik yardım alınması tavsiyesi şaşkınlıkla karşılanmaktadır. Bürolara bu konuda gelen soru örnekleri yaşanan sıkıntıları teyit etmektedir.

*Namaz kılarken vesvese içine giriyorum. Kaç rekât kıldım, oldu mu olmadı mı diye. Bir türlü seccadenin başından kalkamıyorum. Bu problemimi nasıl çözerim. Bana yardımcı olur musunuz?*⁴⁰

Yukarıdaki sorular birlikte değerlendirildiğinde, aile içinde yaşanan problemlerden kaynaklanan depresyonların aile üzerinde yıkıcı etkisinin olduğu bir gerçektir. Depresyon durumu aile üyelerinden birisinde görüldüğü zaman, etkileşim halindeki diğer aile bireyleri de ister istemez bu durumdan etkilenecektir. Örneğin evde babanın yaşadığı depresyon; onun mesleki performansının azalmasına, evine ve ailesine daha az ilgi göstermesine, evdeki anlaşmazlık, tartışma ve sıkıntıların artmasına, ailenin sosyal aktivitelerinin azalmasına, çocuklarda aile içindeki gerilim ve sıkıntılardan dolayı kaygı belirtilerinin oluşmasına yol açabilir.

Depresyonun kadın ve erkekler üzerindeki tezahürünü karşılaştırmak için yapılan bir araştırmada; erkeklerin esas olarak ilgilerini başka şeylere yönelterek rahatladıkları, kadınların ise derin düşüncelere dalarak problemlerini kafalarında tekrar tekrar yenileyerek sonuçta kendilerini daha da mutsuz ettikleri ortaya çıkmıştır.⁴¹

Diğer taraftan vesvese, insanı imandan ve ibadetten uzaklaştırır; fert, aile ve toplum hayatında çeşitli sıkıntıların meydana gelmesine sebep olur. Dini davranma biçimlerindeki kaygılar, aşırılıklar da psikiyatriye ait bir problemin varlığına işaret edebilir. Netice itibarıyla aile içi ilişkiler; ailede iletişim, psikolojik problemler, cinsellik, vesvese, regl, ibadetler, nikâh, talak vs. gibi tüm sorunların temelini oluşturmakta, onlara bir biçimde etki etmektedir, diyebiliriz.

Aile içi ilişkilerde yaşanan sorunlar ve depresyona dayalı ruhsal ya da ruhsal kökenli bedensel hastalık belirtileri konusunda danışmak için bürolara gelen kişileri, büro görevlilerinin genellikle psikoloğa ya da psikiyatri-

40 AİRB Aile ve Dini Rehberlik Bürosu Kişisel Karteks, No: 2140, Manisa, Nisan, 2011.

41 Theodore Zeldin, *İnsanlığın Mahrem Tarihi*, çev. Elif Özsayar (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2010), 180-181.

ye yönlendirdikleri görülmüştür. Bu durum büroların kuruluş amaçlarına uygundur. Zira psikolog ve psikiyatrik bir soruya büro görevlilerinin cevaplandırması yanlıştır. Çünkü bu cevapları verebilecek kadar, büro görevlilerin alanla ilgili uzmanlık bilgisi yoktur. Ayrıca psikolojik sorulara cevap vermek büro görevlilerinin görevleri arasında olmadığını da söyleyebiliriz.

5. GELİN-KAYNANA PROBLEMLERİ

Gelin-kaynana ilişkileri de bürolara gelen sorularda ortaya çıkan konular arasındadır. Aile içi ilişkilerde problem yaşanmasına sebep olan bu konu, aile başlığı altında gelen soruların % 7.75'ini (n=47) oluşturmaktadır.

Tarihsel süreç içerisinde hemen her dönemde gelin-kaynana anlaşmazlığı var olagelmıştır. Öteden beri kendilerinin hiç yanlış veya kusurları yokmuş gibi gelinler kaynanalarından; kaynanalar da gelinlerinden şikâyet etmişlerdir. Dolayısıyla evliliklerde kritik dönemler yaşanmasına sebep olan en önemli faktörlerden birisi gelin-kaynana arasındaki iletişim sorunlarıdır.⁴²

Her iki tarafta yani gelin ve kaynanada önyargıların yıkılmadığı ilişkilerde, kaynana genellikle kinayeli konuşmalarla gelinini alt etmeye çalışırken bu olumsuz tepkilere gelinin de olumsuz karşılık vermesi, çoğu zaman aile içerisinde krizlere davetiye çıkarabilir.⁴³ Sık sık yaşanan böylesi bir iletişim çatışması durumunda ailenin huzuru bozulur. Aile ve Dini Rehberlik Bürolarına gelen sorular bu görüşümüzü destekler mahiyettedir.

*Ben 6 yıllık evliyim, 6 yıldır ne yaptysam kayınvalidem beni sevmedi. Yoruldum bırakıp gitmeyi düşünüyorum, ama 2 çocuğum var nasıl gideyim.*⁴⁴

*4 yıllık evliyim ve çalışıyorum. İlk günden beri eşimin annesiyle problemlerimiz var. Eşim müdahale etmek yerine, sessiz kalmayı seçiyor ve annesiyle beni karşı karşıya bırakıyor. Eşimden bu nedenle soğudum. Ne yapmalıyım, yardım edin lütfen.*⁴⁵

Yukarıda da ifade edildiği gibi aile içi gelin-kaynana problemlerinin temelinde, her iki tarafın birbirlerine önyargıyla yaklaşmaları yatmaktadır. Bu nedenle çoğu zaman oğlunu evlendiren kaynana, “gözüm gibi büyüttüğüm çocuğumu bir genç kadın elimden alıyor” düşüncesini taşıırken; gelin “bir kalpte iki kadın olmaz, annesinden koparamazsam eşime sahip olamam” yaklaşımıyla hareket etmektedir. Bu ve benzeri duyguların zamanla aile içindeki iletişim çatışmaları kapsamında gelin ile kaynananın tutum ve davranışlarına yansması, sorun oluşturmaktadır.⁴⁶ Çünkü düşünceler, dile

42 Gülsen Ataseven, “Aile ve Toplumun Barışına Gelin-Kaynana Katkısı: Gelinlere Sesleniş”, *Evlilikte Mutluluk Sanatı*, ed. Sefa Saygılı (İstanbul: Türdav Yayınları, 2001), 92.

43 Sefa Saygılı, *Evlilikte Mutluluk Sanatı* (İstanbul: Elit Yayınları, 2003), 84-91.

44 Aile ve Dini Rehberlik Bürosu Kişisel Karteks, No: 1756, Denizli, Ekim, 2010.

45 Aile ve Dini Rehberlik Bürosu Kişisel Karteks, No: 628, İzmir, Temmuz, 2005.

46 Mustafa Koç, “Evlilikte Gelin-Kaynana İletişimi”, *Diyanet Aylık Avrupa Dergisi* 125 (Eylül 2009): 32-35.

getirilmese bile ister istemez beden diline yansır. Örneğin, oğlunun elinden alınacağını düşünen bir kaynana, bu durumu büyük olasılıkla beden diline yansıtacaktır. Bu durumda gelin de, “kaynanam bana kötü hisler besliyor” duygusuyla karşı tepki verecektir.⁴⁷ Dolayısıyla bu ve benzeri davranışlar gelinin, eşini annesinden uzaklaştırma çabalarını körükleyecek, ortada hiçbir sebep yokken tartışmalar ortaya çıkarabilecektir. Bürolara gelen sorularda bu durum sıkça ifade edilmektedir.

*Gelinim, oğlumun kahvaltısını bile yaptırmadan sabah işe gönderir. Öğlene kadar yatar. Ben oğluma gözüm gibi baktım. Ama bu kadın oğlumu rezil ediyor. Ne yapmam lazım bana akıl verin?*⁴⁸

*Bir çocuklu evli bir erkeğim. Hanımım kapalı ve namazını kıyıyor. Fakat annem babam hanımımı istemiyorlar, ona hakaret ediyorlar. Ben de, hanıma annem babamla iyi geçin diyorum, annemi babamı üzgün görünce hanımına kızıyor, vuruyorum. Ne tavsiye edersiniz?*⁴⁹

Yukarıda örnek olarak verilen sorularda da görüleceği üzere, evlilikte gelin-kaynana problemleri evlilikte ciddi sorunlar doğurmaktadır. Gelin-kaynana anlaşmazlığında, her iki tarafın da psikolojik olarak sıkıntılı ve gergin bir ruh hali içerisinde olduğu görülmektedir. Zaman zaman gelin-kaynana arasındaki bu çekişme, her ikisinin de özel yaşamlarını alt üst edebilir. Bu sebeple gelin-kaynana arasındaki iletişim problemlerinin çözümünde aile içindeki tüm bireylere önemli görevler düşmektedir. Özellikle çatışmaların tarafı olan gelin ve kaynana ile bu çatışmalarda her iki tarafından da bir şekilde etkilenen kocanın dikkat etmesi gereken bazı önemli noktalar vardır.⁵⁰

Bu konuda danışılan sorulara bakıldığında, toplumumuzda aile içi problemler arasında gelin-kaynana arasındaki olumsuz ilişkilerin oldukça fazla olduğu görülmektedir. Gelen sorularda her iki taraf da kendisini haklı görmekte ve hâdiselere yalnızca kendi penceresinden bakmaktadır. Hal böyle olunca da problemlerin çözümü gittikçe zorlaşmakta ve sıkıntılar büyüyüp aile içi problemlere yol açabilmektedir.

Gelin-kaynana arasındaki zıtlıklarda genellikle rolünün gereğini objektif bir şekilde yerine getiremeyen oğul/koca annesini eşine karşı körü körüne savunma durumuna düşebilmektedir. Bazen bunun tersi de olabilmektedir. Oysa her konuda olduğu gibi aile içi iletişimde de önemli nokta, tarafların niyetidir. Çünkü ilişkilerde temel olan tarafların birbirlerine iyi niyetle yaklaşmalarıdır. Gelin-kaynana ilişkilerinde problemlerin çözümü ya da engellenmesi için en azından birinin iyi niyetli veya art niyetsiz, hareket

47 Meriç, *Fetva Sorularında Değişen Kadın Yaşamı*, 90.

48 Aile ve Dini Rehberlik Bürosu Kişisel Karteks, No: 64, Afyonkarahisar, Aralık, 2010.

49 Aile ve Dini Rehberlik Bürosu Kişisel Karteks, No: 2373, Uşak, Şubat, 2011.

50 Geniş bilgi için bkz. Nevzat Tarhan, *Evlilik Psikolojisi* (İstanbul: Timaş Yayınları, 2006), 114-120.

etmeye başlaması gerekir.⁵¹ Bu nedenle gelin-kaynana problemlerinde her iki tarafın da içinden geldiği gibi doğal davranması en uygun ve etkili çözüm yolu olacağı kanaatindeyiz.

Aile içi iletişim problemlerinde son sırada yer alan gelin-kaynana zıtlaşmaları ile ilgili sorulara büro görevlileri, genellikle her iki tarafı da sükûnete yönelten nasihat tarzında cevaplar verdikleri görülmektedir.

SONUÇ

Aile yapımızın korunmasına katkı sağlamak, insanların dini konularda bilme ve danışma ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla Diyanet İşleri Başkanlığı, müftülükler bünyesinde Aile ve Dini Rehberlik Bürolarını açmıştır. Bu büroların aile içi gerginlikleri çözüme kavuşturmada önemli bir paya sahip olduğu görülmüştür. İnsanların yaşadıkları sorunları çözme aşamasındaki ortak paydalarından birisi dindir. Çünkü din, inanan insanlar için daima maddi ve manevi şifa kaynağıdır. Dini danışmanlığın ortaya çıkmasıyla bazı insanlar ailevi sorunlarını psikolog ve aile danışmanlarının yanı sıra dini danışmanlara da açmış, aldıkları cevaplarla -görevlilerin ifadelerine göre- belli ölçülerde problemlerinden kurtulmuşlardır. Bu durum aynı zamanda dini danışmanlık görevini üstlenen din görevlilerinin sorumluluğunu da arttırmıştır. Ele aldığımız soru ve sorunlardan hareketle ailelerde önemli problemler yaşanmakta ve bunlara din görevlileri tarafından çözüm aranmaktadır.

Aile ve Dini Rehberlik Bürolarına yansıyan sorunlar aile sorunları arasında, ailede ekonomik problemler, ailede toplumsal kalıp yargılar, yaşlı bireyler ve yaşlıların bakımı, aile içi ilişkilerinde yaşanan sorunlar ve depresyon ve gelin-kaynana ilişkilerine dair problemlerin geldiği görülmektedir. Bu problemler aile içi ilişkilerde zaman zaman eşler arası sıkıntılara yol açtığı, hatta boşanmalara kadar gittiği, bürolara gelen sorulardan ortaya çıkmaktadır. Gerek bürolara gelen soru ve sorunlara, gerekse büro görevlilerinin çözüm odaklı verdikleri cevaplara bakıldığı zaman Diyanet İşleri Başkanlığı'nın 2003 yılından itibaren il ve ilçe müftülükleri bünyesinde ailelere dini bilgilendirme ve aydınlatma birimi olarak açmaya başladığı Aile ve Dini Rehberlik Büroları çok önemli bir işleve sahip olduğu; bir takım eksiklikleri olmasına rağmen, başlangıçtan günümüze kadar ciddi bir ilerleme göstermiş, geliştirilmesi ve iyileştirilmesi gereken bir dini danışma ve rehberlik hizmeti örneği olduğu da tespit edilmiştir.

51 Hasan Çalışkan, *Gelin Kaynana İlişkileri* (İstanbul: Çelik Yayınevi, 2007), 56.

KAYNAKÇA

- Alpler, Yusuf. *Bütün Yönleriyle Depresyon*. İstanbul: Özgür Yayınları, 2013.
- Arpacı, Fatma. "Farklı Boyutlarıyla Yaşlılık". Ankara: Türkiye İşçi Emeklileri Derneği, 2005, erişim: 23.09.2017 http://www.tied.org.tr/tied_kitaplar/yaslilik.pdf
- Ataseven, Gülsen. "Aile ve Toplumun Barışına Gelin-Kaynana Katkısı: Gelinlere Sesleniş". *Evlilikte Mutluluk Sanatı*. (Ed. Sefa Saygılı). İstanbul: Türdav Yayınları, 2001.
- Aybey, Salih. "Aile İçi İletişim Problemlerinde Dini Danışmanlığın Önemi (Diyanet İşleri Başkanlığı Örneği)", *Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 4/1 (Haziran, 2017): 19-34.
- Bulut, Aytekin. *Din Eğitiminde Rehberlik ve Psikolojik Danışma*. Ankara: DİB Yayınları, 2002
- Bulut, Işıl. *Ruh Sağlığının Aile İşlevine Etkisi*. Ankara: Başbakanlık Sosyal Hizmetler Yayınları, 1993.
- Çalışkan, Hasan. *Gelin Kaynana İlişkileri*. İstanbul: Çelik Yayınevi, 2007.
- Dikeçligil, Beylü. *Metropolde Kariyer Meslekleri ve Aile Yapısı Temelinde Yaşama Tartzları (Ankara örneği)*. Ankara: BAAK, 1998.
- Güney, Nursen "Aile Büroları". *IV. Din Şurası III. Komisyon Tebliğleri*, Ankara: TDV Yayınları, 2009.
- Kandiyoti, Deniz. "Kadınlarda Psiko-Sosyal Değişim, Kuşaklar Arasında Bir Karşılaştırma". *Türk Toplumunda Kadın*. Haz. Nermin Abadan Unat. İstanbul: Ekin Yayınları, 1982.
- Kaymakcan, Recep. Dini Danışma ve Rehberlik Alanı olarak Aile İrşat ve Rehberlik Büroları. Erişim: 23.03.2017, www.ilitamport.sakarya.edu.tr
- Koç, Mustafa. "Evlilikte Gelin-Kaynana İletişimi". *Diyanet Aylık Avrupa Dergisi*. 125 (Eylül 2009): 32-35.
- Meriç, Nevin. *Fetva Sorularında Değişen Kadın Yaşamı*. İstanbul: Elest Yayınları, 2004.
- Navaro, Leyla. *İki Boy Ufak Pabuç*. İstanbul: Remzi Yayınları, 2002.
- Özbay, Haluk. "Evlilik Kurumunda Kadın-Erkek İlişkileri". *I. Ulusal Aile Hizmetleri Sempozyumu*. 9-11 Mayıs 2011. Ankara: BAAK, 2002.
- Özkan, Bülent - Ayşe Eda Gündoğdu. "Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Türkçede Atasözleri ve Deyimler". *Mersin Eğitim Fakültesi Dergisi*. 6/1 (Haziran 2010), Erişim: 21.03.2013, <http://efd.mersin.edu.tr>
- Saygılı, Sefa. *Evlilikte Mutluluk Sanatı*. İstanbul: Elit Yayınları, 2003.
- Subaşı, Necdet. "Toplumsal Değişme, Aile ve Yeni Risk Alanları" . *Çağımızda Sosyal Değişme ve İslam Sempozyumu* 24-26 Mayıs 2002. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2002.
- Şanlıer, Nevin - Suna Baykan. "Yaşlıların Evde Bakımları". *I. Ulusal Aile Hizmetleri Sempozyumu*. 9-11 Mayıs 2011, Ankara: BAAK, 2002.
- Şener, Arzu - Terzioğlu, Günseli. *Ailede Eşler Arası Uyuma Etki Eden Faktörlerin Araştırılması*. Ankara: BAAK, 2002.
- Tarhan, Nevzat. *Evlilik Psikolojisi*. İstanbul: Timaş Yayınları, 2006.
- Zeldin, Theodore. *İnsanlığın Mahrem Tarihi*, çev. Elif Özsayar. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2010.